

เมื่อยงมอง 'คนจน'

มีดีกว่าพี่ชาวนา ร้อยสี่

เมียงมอง 'หนองขาว'

มีดีกว่าฟ้าขาวม้าร้อยสี

‘หนองขาว หมู่บ้านใหญ่ ไก่บินไม่ตก’

กัลยา รักเพียง หรือ กิ่ง มัคคุเทศก์สาวแห่งหมู่บ้านหนองขาว จ.กาญจนบุรี กล่าวแนะนำหมู่บ้านในหนึ่งประโยคให้ชวนคิดต่อ ก่อนเธอจะอธิบายว่า ตั้งแต่อดีตคนหนองขาวนิยมสร้างบ้านติดกันเป็นพริตโดยที่ไม่มีรั้วบ้าน เพื่อช่วยเหลือการทำงานกันได้สะดวก เดินเข้าออกบ้านกันอย่างสบายใจโดยไม่ต้องกลัวโจรขโมย เพราะในหมู่บ้านรู้จักกันถ้วนหน้า

บ้านที่ปลูกติดๆ กันนี้เองที่ทำให้ได้ชื่อว่า “ไก่บินไม่ตก” คือไก่บินขึ้นหลังคาบ้านไหนสามารถบินไปต่อบ้านนี้ได้ง่ายๆ แม้ว่าไก่จะบินได้ไม่ไกลก็ตาม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) จัดทริป Lady Journey : A Touch of Thainess “เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยสู่วิถีไทย” พาสำรวจหมู่บ้านหนองขาวกับเรื่องราวที่คนยังไม่ค่อยนึกถึง

หนองขาว ชื่อนี้ใครๆ ก็คิดถึงผ้าขาวม้าร้อยสีกับเสียงเห่เป็นเอกลักษณ์หนองขาว เห่จนชนิดที่ว่าไปหาคนชุมชนอื่นๆ ในกาญจนบุรี ก็ไม่มีใครเห่เหมือน

พื้นที่ชุมชนนี้ยังคงเป็นหมู่บ้านชาวนาที่อาศัยการปลูกข้าวเป็นหลัก และเป็นแหล่งวัฒนธรรมขึ้นชื่อของกาญจนบุรี

มาดูแลแล้วจะรู้ว่ามีดีกว่าผ้าขาวม้าร้อยสีจริงๆ

กิ่ง เป็นมัคคุเทศก์ชุมชนมา 6 ปี เธอเริ่มงานนำเที่ยวตั้งแต่สมัยเป็นมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์ โดยการนำเที่ยวในหมู่บ้านจะจัดการกันเองในชุมชน โดยให้คนในท้องถิ่นช่วยกันทำ

“เดิมชื่อ ‘หนองหญ้าดอกขาว’ เพราะมีดอกหญ้าขึ้นเยอะโดยเฉพาะปอน้ำกลางหมู่บ้าน เรียกกันไปเรียก

ป่าหมากบ จำปาทอง สลัดวีธิดาขาว

กันมาเหลือเพียง ‘หนองขาว’ หมู่บ้านเราเป็นลักษณะหมู่บ้านไข่ดาว ซึ่งไข่แดงก็คือที่อยู่อาศัยที่คนจะอยู่รวมกันตรงกลาง และรอบๆ คือไข่ขาว หมายถึงที่ทำกิน ผืนนารอบหมู่บ้าน” กิ่งบรรยายด้วยเสียงเห่เป็นเอกลักษณ์ของหนองขาว

แล้วเธอก็พาทุกคนขึ้นรถอีแต็ก รดวังผ่านหมู่บ้านที่ตั้งเรียงราย หลังคาชนิดที่ว่า “ไก่บินไม่ตก” ผ่าน “ศาลพ่อแม่” กลางหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน ไปยังกลางทุ่งนาที่รายล้อมด้วยต้นตาล

กิ่งแนะนำให้ทุกคนรู้จักกับ “ป่าหมากบ” หรือ หมา

กบ จำปาทอง ที่นั่งรออยู่ในทุ่งนาเตรียมสลัดวีธิดาขาว แต่ก่อนจะเริ่มพิธีป่าหมากบต้องช่วยเฉลยที่มาของชื่อก่อนให้ทุกคนคลายสงสัย

“คนหนองขาวเชื่อว่า ถ้าตั้งชื่อน่าเกลียด อย่างที่ขึ้นต้นด้วย ‘หมา’ หรือ ‘ชี’ ผีจะเกลียด จะไม่มีอันตราย สิ่งง่าย ชื่อที่ยังมีอยู่ในหมู่บ้าน ก็มีหมากบ หมาสลิก หมาหลบ หมาเอื้อง ชีหุม ชีแมว ชีเห่ เป็นชื่อคนที่มีอยู่จริง”

“หมากบ” ยังคงเป็นชื่อตามบัตรประชาชน เช่นเดียวกับผู้สูงอายุอีกหลายคนในหมู่บ้านที่ไม่ได้เปลี่ยนชื่อตามสมัยนิยม

ไซเฟอร์รอตเด็ก พร้อมพาหวั่นหมู่บ้าน

ขนมครกเจ้าเด็ดหน้าตลาด บดแป้งเองจากข้าวในท้องถิ่น

น้องๆ ร.ร.บ้านห้วยคตุง แสดงการเล่นรำเหย่

องขาว'

บาร้อยสี

รอบหมู่บ้านรายล้อมด้วยที่นาที่กินสลับที่ดินดกล

จักรพันธ์ สอนใจ

ป่าหมากบเล่าที่มาของชื่อจบแล้วก็หยิบจับข้าวของ ที่วางเตรียมไว้เพื่อสาธิตการทำขวัญข้าวให้ชม ของที่ใช้ ในพิธี มีข้าวปากหม้อ คือข้าวที่เพิ่งหุงเสร็จแล้วคัดค้าน บนมาโดยยังไม่ได้นำไปรับประทาน แกงปากหม้อ กล้วย น้ำว่า ผลไม้ ขนมต่างๆ ผ่านๆ น้าอ

ป่าหมากบหยิบ "ส้มโอ" ขึ้นมาแล้วบอกว่า เน้นว่า ต้องมีอันนี้เพราะแม่โพสพตั้งท้อง ก็เหมือนคนแพท้อง ที่ต้องกินของเปรี้ยว

"ถึงเวลาข้าวตั้งท้อง วันศุกร์ หลังพระออกพรรษา ได้เวลาแล้วที่ต่างคนต่างทำในนาตัวเอง ที่ไม่ทำตอน เข้าพรรษาเพราะแม่โพสพถือศีลไม่รับของ"

ป่าหมากบยิ้มแล้วเล่าต่อ "เอาของไปวางแล้วเชิญแม่ โพสพ ถ้าไม่เชิญเดี่ยวเขาไม่รู้เอามาให้ใคร คนโบราณว่า ไร่สมัยก่อนแม่โพสพมีตัวตน ผู้ชายไปทำขวัญข้าวแล้ว แม่โพสพปรากฏกายมา สวย มาก ชายนั้นไม่รู้จึงก็ปลุกปล้ำ แม่ โพสพโกรธจึงหนีหายไป ไม่มีข้าว ก็ลำบากกัน ปรากฏว่าปลาช่อน ไปพบเข้า ก็อมข้าวกลับมากาย ไร่ให้ที่หัวนา ต้นข้าวออกเลยมี ข้าวมาถึงวันนี้ จากนั้นแม่โพสพ เลยขอให้ผู้หญิงมาทำขวัญข้าว แต่ไม่ให้ผู้ชายทำ

"แม่โพสพมีบุญคุณต่อ ชาวนา หนึ่งปีก็จะทำขวัญทีหนึ่ง เอาของไปเซ่นไหว้ เรียกเชิญท่านมา โดยเอารวงข้าวเป็นตัวแทนท่าน ใช้ ผ้าสามสีผูกที่กิ้งไม้ แต่หนองขามมีผ้าขาวม้าร้อยสี หลาก หลายกว่า คิดให้ดูอะร้อร่วม ธงนี้ปักไว้จนเกี่ยวข้าวเสร็จ ก็เอารองกลับพร้อมบรรทุกข้าวฟ่อนสุดท้าย เรียกขวัญข้าว ขึ้นเกรียนไปลานนวดข้าว"

หญิงหนองขาว วัย 72 ปี บอกว่า ประเพณีทำขวัญ ข้าวเริ่มสูญหายไปแล้ว ยังคงอยู่เฉพาะคนรุ่นตนที่ยัง คงทำกันอยู่เป็นปกติ เพื่อคนรุ่นหลังในหมู่บ้านจะได้รู้จัก ประเพณีนี้

กล่าวคำเชิญแม่โพสพเสร็จแล้วก็เอาธูปปักไปที่หัว กล้วย วางทั้งไข่ฟองสมควรจึงลาของไหว้ โดยปักธูปทั้งไข่ เสร็จพิธีการ ป่าหมากบโบกมือลา บางที่ป่าอาจจะ กลับไปทอผ้าขาวม้ากับกลุ่มสตรีต่อ

ด้วยความที่หมู่บ้านแถบนี้นิยมปลูกข้าวกัน พอถึง

เวลาราคาผลผลิตตกต่ำจึงได้รับผลกระทบจนต้องหาช่อง ทางเพิ่มมูลค่าสินค้า

เช่นที่ กลุ่มอาชีพสตรีอาสาพัฒนาเกษตรทุ่งสมอ อ.พนมทวน ไม่ไกลไปจากบ้านหนองขาว ตั้งกลุ่มเพื่อ แปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าข้าวที่มีหลากหลายสาย พันธุ์ ทั้งข้าวกล้องหอมมะลิแดง ข้าวหอมนิล ข้าวหอม มะลิหน้าปี ข้าวหอมมะลิมันปู และข้าวไรซ์เบอร์รี่ที่อีดปลูก กันในระยะหลังจนล้นตลาด

จักรพันธ์ สอนใจ รองประธานกลุ่มฯ บอกว่า ที่ พนมทวนนี้ปลูกข้าวโดยอาศัยน้ำฝนปีละครั้ง เริ่มแรกมี สมาชิกเพียง 20 คน จนปัจจุบันมี 114 คน ซึ่งส่วนใหญ่ทำ นาแต่ขายไม่ได้ราคา จึงคิดว่าย่อยแบบนี้ต่อไปไม่ได้ จึงนำ ไปขายกับ ธ.ก.ส. ได้รับคำแนะนำในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จนเริ่มมีการแปรรูป ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ดูทันสมัย โดย

มีสถาบันค้นคว้าและ พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร ม.เกษตรศาสตร์เข้ามา ช่วยดูเรื่องการแปรรูปให้ "เราเริ่มทำเป็น เครื่องดื่มจากข้าว ส่ง ประกวได้รางวัลหลาย ที่ภายใต้ชื่อ 'รุ่งอรุณ' เพื่อเด็กที่แพ้น้ำนมวัว และแป้งสาลี แล้วทำ

ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าว

โดยกลุ่มอาชีพสตรีอาสาพัฒนาเกษตรทุ่งสมอ

จากข้าวกล้องหอมมะลิอบกรอบ ประกวได้รางวัลเชน กันและส่งไปขายในต่างประเทศด้วย นอกจากนี้ยังมี โจ๊กจากข้าวไรซ์เบอร์รี่ เพื่อแปรรูปข้าวไรซ์เบอร์รี่ที่เริ่มล้น ตลาด"

นอกจากนี้ ที่กลุ่มยังเป็นจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร เปิด รับนักท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต จักรพันธ์บอกว่า ในปี หนึ่งจะมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาราว 400 คน โดย ทางกลุ่มจะจ้างชาวบ้านให้มาช่วยทำกิจกรรม นับเป็นการ สร้างงาน และรู้สึกภูมิใจเพราะปกติแถวนี้ไม่ค่อยมีชาว ต่างชาติมาเที่ยว

ชมทิวทัศน์ทุ่งนาทางสายตา ได้ยินเสียงลมพัดเหนือ ทุ่งสีเขียวข่ม ได้กลิ่นท้องทุ่งขณะที่ยืนน้ำจุกข้าวกล้อง ร้อนๆ รสชาติผลิผลจากดินกาญจนบุรี

ครบทุกสัมผัส เทียวก็ได้ กินก็อร่อย

วงนา วรรณยางกูร

กบ จำปาทอง ที่นั่งรออยู่ในทุ่งนาเตรียมสาธิตการทำขวัญข้าว แต่ก่อนจะเริ่มพิธีป่าหมากบต้องช่วยเฉลย ที่มาของชื่อก่อนให้ทุกคนคลายสงสัย

"คนหนองขาวเชื่อว่า ถ้าตั้งชื่อเน่าเกลียด อย่างที่ขึ้น ต้นด้วย 'หมา' หรือ 'ชี' ผิดเกลียด จะไม่มีอันตราย เลี่ยง ชื่อที่ยังมีอยู่ในหมู่บ้าน ก็มีหมากบ หมากหลิก หมาก หลบ หมากเอื้อง ชีหู่ ชีแมว ชีเห่ เป็นชื่อคนที่มีอยู่จริง"

"หมากบ" ยังคงเป็นชื่อตามบัตรประชาชน เช่น เดียวกับผู้สูงอายุอีกหลายคนในหมู่บ้านที่ไม่ได้เปลี่ยน ชื่อตามสมัยนิยม

น้องๆ รร.บ้านห้วยคตสูง แสดงการเล่นรำเหย่ย